

FORSBY VA-LEDNING

Arkeologisk utredning

Forsby 6:1, 9:6, Varva 4:7, 4:115, 4:37, 4:20, 3:13 & 3:155

Hille socken

Gävle kommun

Gästrikland

2016

Maria Björck

FORSBY VA-LEDNING

Arkeologisk utredning

Forsby 6:1, 9:6, Varva 4:7, 4:115, 4:37, 4:20, 3:13 & 3:155

Hille socken

Gävle kommun

Gästrikland

2016

Rapport 2016:16

Maria Björck

Länsmuseet Gävleborgs rapportserie

Rapportserien innefattar rapporter inom länsmuseets verksamhetsområden arkeologi, bebyggelsehistoria, byggnadsvård, kulturmiljövård, etnologi, konst- och kulturhistoria.

Du kan själv ladda hem rapporter i PDF-format från länsmuseets hemsida www.lansmuseetgavleborg.se

Rapporter, böcker och mycket annat kan Du köpa/beställa i länsmuseets butik butiken@xlm.se eller 026-65 56 35.

Utgivning och distribution:

Länsmuseet Gävleborg

Box 746, 801 28 Gävle

Tel 026-65 56 00

www.lansmuseetgavleborg.se

© Länsmuseet Gävleborg 2016

Omslagsbild: Den södra delen av flottningsränna. Foto: Maria Björck

Staten har rätt att sprida dokumentationsmaterialet och rapporten enligt CC BY-licens. Lantmäteriverkets kartor omfattas ej av denna licens.

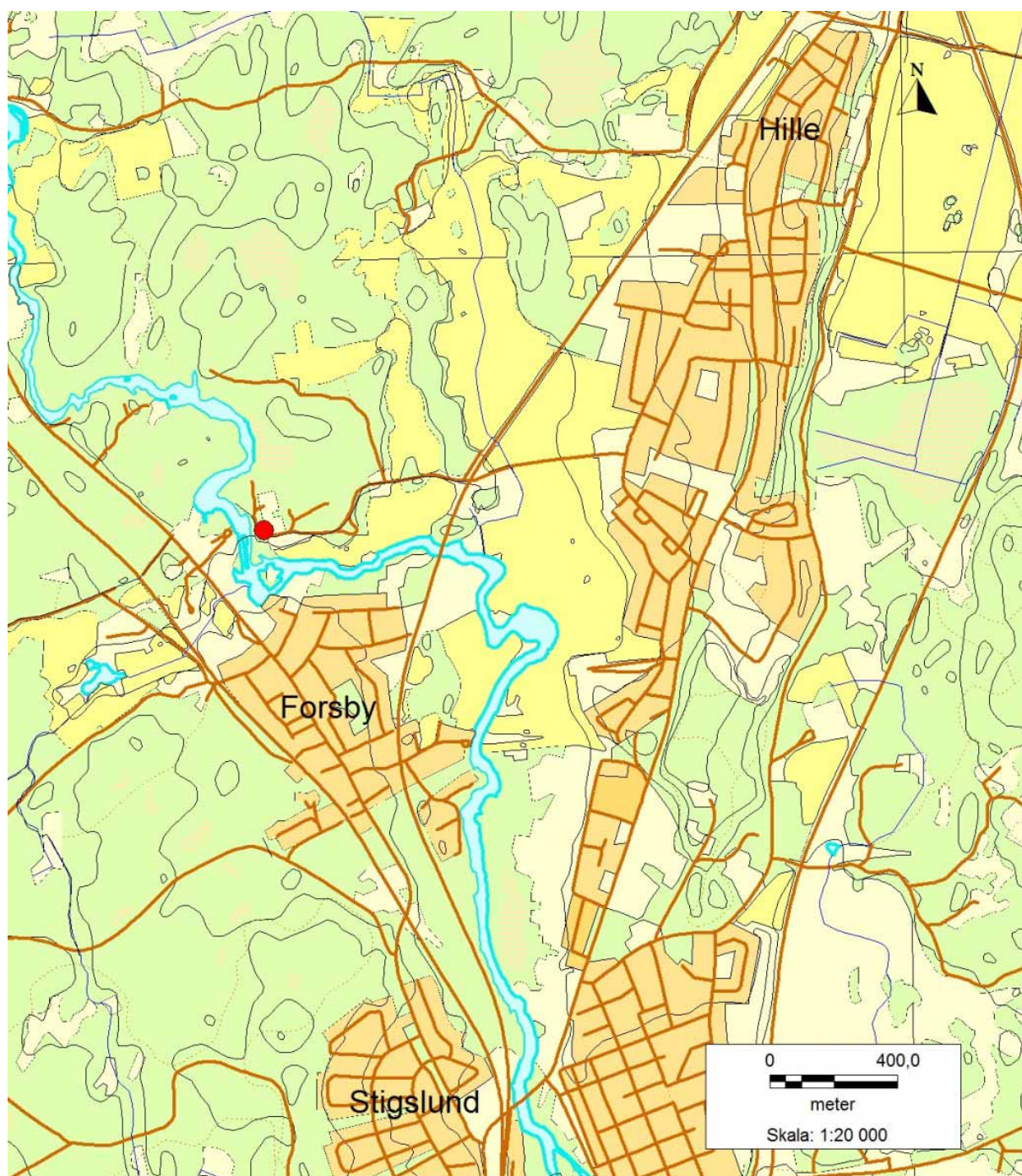
Allmänt kartmaterial från Lantmäteriverket. Medgivande MS2010/01366.

ISSN 0281-3181

Print: Länsmuseet Gävleborg

INNEHÅLL

Sammanfattning.....	5
Inledning.....	6
Topografi och fornlämningsmiljö.....	6
Målsättning och metod.....	6
Resultat.....	6
Länsmuseets förslag till vidare åtgärder.....	10
Administrativa uppgifter.....	12
Referenser.....	12

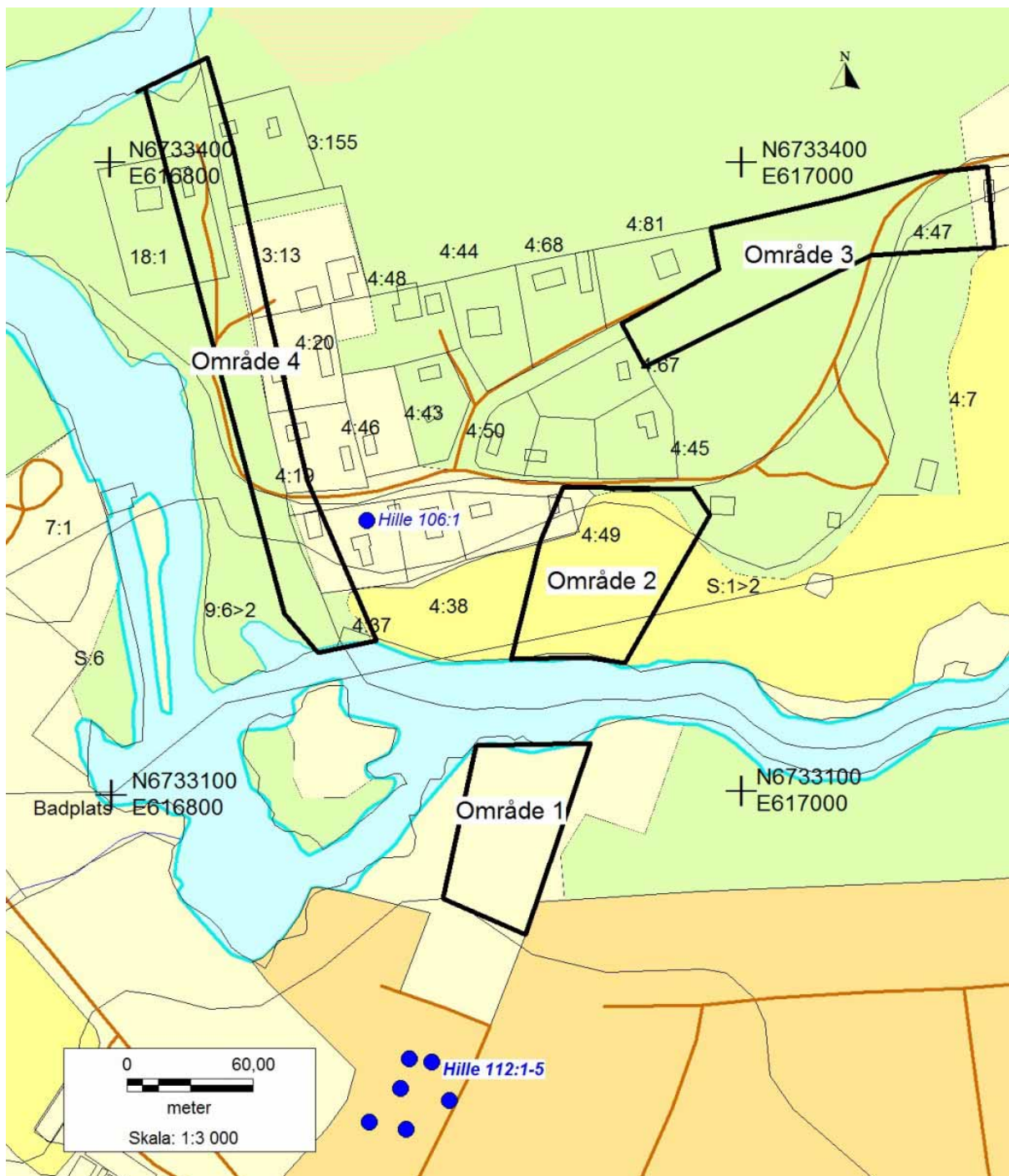

Figur 1. Platsen för utredningen är markerad med en röd punkt.

SAMMANFATTNING

Länsmuseet Gävleborg har utfört en arkeologisk utredning inför nedläggning av vatten- och avloppsledning i Forsby strax norr om Gävle. I utredningen framkom tre kulturlämningar; en husgrund, troligen en flottningskoja, (lämning 1), en grävd flottningsränna (lämning 2) och resterna efter en grund efter en ekonomibyggnad/ industribyggnad (lämning 3).

I en plöjd åker påträffades två bitar slagg. Slaggen är brun och lätt och kommer troligen inte från någon blästugn, utan från en smedja (fig. 5).

Figur 2. De fyra utredningsområdena är markerade på kartan.

INLEDNING

Länsmuseet Gävleborg har efter beslut av länsstyrelsen (431-1290-16) gjort en arkeologisk utredning inför Gästrike Vatten AB planer att lägga ned vatten och avloppsledningar i Forsby i Hille socken, Gävle kommun. Nedläggningen kommer att göras genom att schakt tas upp, i vissa lägen kommer borrhning att göras, som t.ex. under Testeboån. Schakten kommer vara 3–5 meter breda och 2 meter djupa. I närområdet finns flera fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar. Länsstyrelsen har pekat ut fyra delytor (1-4) med en totalyta av 25 700 m². Att större områden har utretts beror på att det ska finnas marginal att flytta VA-ledningen om fornlämning påträffats.

Utredningen gjordes den 20 april av Bo Ulfhielm och Maria Björck. Kostnadsansvarig var Gästrike Vatten AB.

TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ

Utredningsområdena ligger öster och norr om Testeboån, cirka 20 meter över havet. Marken är varierad och utgörs av åkermark och moränmark som ställvis är blockrik. Strax utanför ett av utredningsområdena finns ett röjningsröseområde, Hille 106:1. Söder om Testeboån finns fyndplats för slagg, borttagna gravar och rester av kulturlager (Hille 112:1-5). Dessa lämningar vittnar om en rik järnåldersmiljö i anslutning till Testeboån.

MÅLSÄTTNING OCH METOD

Inför utredningen gjordes en genomgång av historiska kartor, Riksantikvarieämbetets fornlämningsregistret (FIMIS) och Skogsstyrelsens register Skogens pärlor.

Utredningen gjordes genom att de fyra ytorna som utpekats av länsstyrelsen gick över okulärt. Område 2 låg i åkermark. Den plöjda åkermarken söktes av efter slagg och annat fyndmaterial.

De lämningar som påträffades beskrevs, fotograferades och mättes in med handdator med GPS.

RESULTAT

I utredningen framkom tre övriga kulturhistoriska lämningar, se tabellen (fig. 3). Lämning 1 är en husgrund, som ligger i direkt anslutning till Testeboån. Grunden har tolkats som en flottningskoja. Lämning 2 är en grävd flottningsränna, som är cirka 280 meter lång, 3–5 meter bred och 0,7–2 meter djup. Rännan är grävd öster om Testeboån där ån gör en kraftig krök, det är även ett fall i detta område, vilket har gjort denna sträcka svårflottad. I Testeboån finns en stor oregistrerad (ej registrerad i FMIS) flottningsläggning (fig. 9) som sannolikt är yngre än den grävda rännan som har en betydligt enklare karaktär. Det båda flottningsanläggningarna visar tillsammans på utvecklingen av flottningen från det småskaliga till det storskaliga i ån. Lämning 3 utgörs av resterna efter en ekonomibyggnad eller industribyggnad, lämningen består av väggdelar av cement.

I en plöjd åker påträffades två bitar slagg. Slaggen är brun och lätt och kommer troligen inte från någon blästugn, utan från en smedja. Det är svårt att dra några säkra slutsatser av endast två slaggbitar. Strax öster om utredningsområde 4

finns ett röjningsröseområde, Hille 106:1. Det gick ej att besiktiga röjningsröseområdet då den ligger i en villatomt.

Lämning	Beskrivning	Status	Terräng
1 Husgrund historisk tid. Flottnings	Husgrund, 7×4 m (Ö-V), begränsad av grundstenar, 0,4–0,6 m st.	Övrig kulturhistorisk lämning	Flack sankmark i anslutning till å. 2 m söder om åkant.
2 Flottnings- anläggning Ränna	Flottningsränna, 280 m lång (NNV-SSÖ), 3–5 m bred och 0,7–2 m ned till vattnenytan. Rännan är avsmalnande mot söder. Kanterna är ställvis stensatta, längst i söder finns en ledarm, 15 m lång, av 0,4–1 m stora stenar. Över flottningsrännan finns fem broar till fastigheter och Kvarnvägen går över flottningsrännan på ett ställe. Broarna över rännan är av två typer, stensatta av natursen eller av gjutna cementblock.	Övrig kulturhistorisk lämning	Svagt S-sluttande mark mellan villatomter och väg. Lämningen är beväxt med lövsly.
3 Husgrund historisk tid Övrig	Grund, inom en yta av 12×11 m (Ö-V), bestående av 2 cementfundament och delar av gjutna väggar. Fundamenten är 2×1 och 0,6×0,4 m h, väggdelarna är 2–3 m långa, 0,25 m breda och 0,9 m h.	Sentida Kommer ej anmälas till FMIS	Plan yta, vid åkan.

Figur 3. Tabell över påträffade lämningar.

Figur 4. Åker där slagg påträffades. Foto: Maria Björck, taget från nordväst.

Figur 5. De lämningar som påträffades. Lämning 1 är en husgrund, lämning 2 är en flottningsränna, lämning 3 är en husgrund efter en ekonomibyggnad/industribyggnad. De svarta trianglarna markerar slag som påträffades i en åker.

Figur 6. Vy över flottningsrännan. Foto: Maria Björck, taget från norr.

Figur 7. Vy över flottningsrännan, med en fint stensatt bro. Foto maria Björck.

Figur 8. Lämning 3, resterna efter en husgrund, vars funktion är okänd. Foto: Maria Björck, taget från nordväst.

Figur 9. Oregistrerad flottningsanläggning som ligger utanför utredningsområdet. Foto: Maria Björck, taget från norr.

LÄNSMUSEETS FÖRSLAG TILL VIDARE ÅTGÄRDER

Husgrunden efter flottningskoja (lämning 1) och en grund efter ekonomi-byggnad/industribyggnad (lämning 3) berörs inte av några markingrepp. Inga vidare åtgärder krävs.

Flottningsränna (lämning 2) berörs av markingrepp. Vattenledningen bör nedläggas i vägen som löper strax väster om rännan, för att inte skada flottningsrännan. De schaktöppningar som görs in till fastigheter ska göras med stor försiktighet då grävningen kommer att göras i två broar som går över flottningsanläggningen (Enligt en karta från Gästrikevatten AB). Efter ingreppen i den stensatta bron bör marken återsällas i möjligaste mån (fig. 10), däremot ser

länsmuseet inget hinder till att schaktöppning görs i den ej stensatta bron (figur 11), då denna bro inte har lika högt upplevelsevärde.

I åkern, område 2, ska borrhning göras under Testeboån. I utredningen påträffades två bitar slagg i åkern, i samråd med länsstyrelsen beslutades att det inte behöver göras någon schaktkontroll i åkern inför borrhningen.

Det är Länsstyrelsen Gävleborg som fattar beslut om vidare åtgärder.

Figur 10. Stensatt bro, länsmuseet anser att efter schaktöppning i denna bör bron återställas i möjligaste mån. Foto: Maria Björck.

Figur 11. Länsmuseet ser inga hinder till att schaktöppning görs i denna bro. Foto: Maria Björck.

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Länsstyrelsens dnr: 431-1290-16

Beslutsdatum: 2016-03-21

Länsmuseet Gävleborgs dnr: 57/320

Uppdragsgivare: Gästrike Vatten AB

Undersökningstid: 2016-04-20

Projektledare Länsmuseet Gävleborg: Maria Björck

Personal: Maria Björck och Bo Ulfhielm

Fastighet: Forsby 6:1, 9:6, Varva 4:7, 4:115, 4:37, 4:20, 3:13 & 3:155

Socken: Hille

Kommun: Gävle

Koordinater: N6733300 E616870

Koordinatsystem: Sweref 99 TM

Utredningsområde: 25 700 m²

Digitala inmätningar: Bo Ulfhielm

Dokumentationshandlingar: Förvaras i Länsmuseet Gävleborgs arkiv och tre digitala filer på museets servrar

Fynd:-

REFERENSER

Rikets allmänna kartverks arkiv

Ekonomiska kartan, Strömsbro J133-13H6e55, år 1954.

Generalstabskartan, Gävle J243-98-1, år 1900.

LÄNSMUSEET GÄVLEBORG, BOX 746, 801 28 GÄVLE. TEL 026-65 56 00. WWW.LANSMUSEETGAVLEBORG.SE
BESÖKSADRESS: SÖDRA STRANDGATAN 20, GÄVLE. FAKTARUM: STYRMANSGATAN 4, GÄVLE.